

Щось лихе насуває: роман

КУПИТИ

Повість «Щось лихе насуває» (1962) належить перу видатного американського письменника-фантаста Рея Бредбері (1920 - 2012). Автор написав її в жанрі «темне фентезі» й розвинув тему, порушену в оповіданні «Ілюстрований Чоловік» із однойменної збірки (1951). Сюжет запозичено з його ж таки оповідання «Чортове колесо». «Щось лихе насуває» відзначається гостротою дії, несподіваними поворотами сюжету, сплавом містики, фантастики та реалізму, психологічністю та філософічністю. Стрижень повісти, яка описує пригоди двох чотирнадцятилітніх приятелів і батька одного з них, їхні пошуки самих себе, - це предвічна боротьба Добра і Зла. Твору притаманні вишуканість мови, поетичність і глибокий зміст. У 2011-му американська компанія «Національне публічне радіо» влаштувала опитування близько 60 тисяч респондентів, у результаті якого повість «Щось лихе насуває» опинилася на 79 місці серед ста найкращих за всі часи творів у жанрі наукової фантастики та фентезі. 1983 року повість екранізовано, не дуже вдало. 2003 і 2009 року за її мотивами поставлено спектаклі у США та Шотландії, а 2007 і 2011 року - радіоп'єси в Англії.

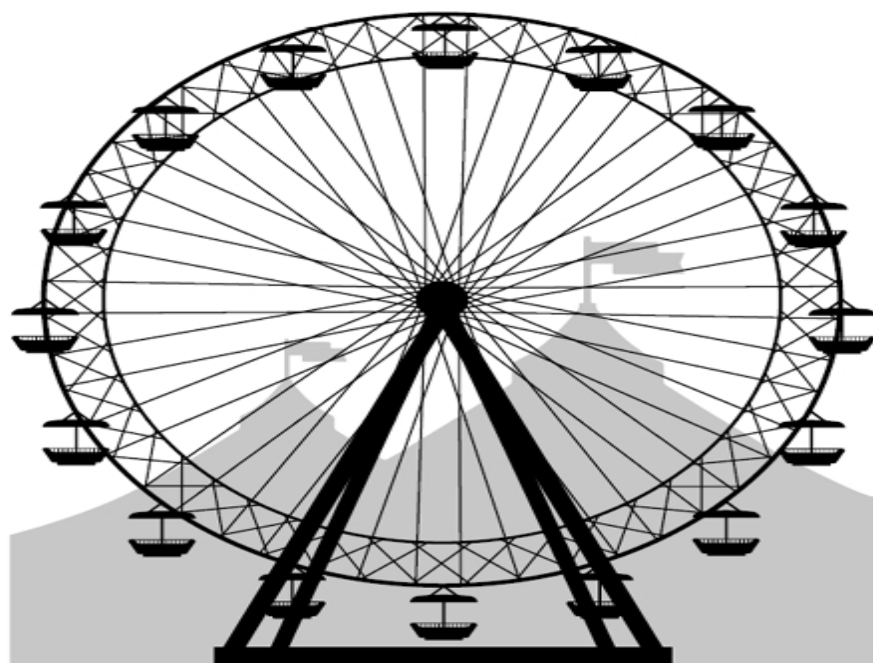
ЩОСЬ
ЛИХЕ
НАСУВАЄ

РЕЙ БРЕДБЕРІ

РЕЙ БРЕДБЕРІ

**ЩОСЬ
ЛИХЕ
НАСУВАЄ**

**Р
Б**

—

—

Рей Бредбері
Щось лихе насуває : роман / Рей Бредбері; переклав з англ. О. Король. – Тернопіль :
Видавництво Богдан, 2024. – 200 с.

ISBN 978-966-10-1248-5

З англійської переклав Олег Король

Ray Bradbury
Something Wicked This Way Comes
Copyright ©1962 by Ray Bradbury

Друкується з дозволу правовласника
The Ray Bradbury Literary Works LLC,
c/o Don Congdon Associates, Inc.

Copyright ©1962 by Ray Bradbury
© Олег Король, переклад, 2017, 2024

© Видавництво Богдан, виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2024

Повість «Щось лихе насуває» (1962) належить перу видатного американського письменника-фантаста Рея Бредбері (1920–2012). Автор написав її в жанрі «темне фентезі» й розвинув тему, порушену в оповіданні «Ілюстрований Чоловік» із однойменної збірки (1951). Сюжет запозичено з його ж таки оповідання «Чортове колесо». «Щось лихе насуває» відзначається гостротою дії, несподіваними поворотами сюжету, сплавом містики, фантастики та реалізму, психологічністю та філософічністю.

Стрижень повісти, яка описує пригоди двох чотирнадцятилітніх приятелів і батька одного з них, їхні пошуки самих себе, — це предвічна боротьба Добра і Зла. Твору притаманні вишуканість мови, поетичність і глибокий зміст.

У 2011-му американська компанія «Національне публічне радіо» влаштувала опитування близько 60 тисяч респондентів, у результаті якого повість «Щось лихе насуває» опинилася на 79 місці серед ста найкращих за всі часи творів у жанрі наукової фантастики та фентезі. 1983 року повість екранізовано, не дуже вдало. 2003 і 2009 року за її мотивами поставлено спектаклі у США та Шотландії, а 2007 і 2011 року — радіоп'єси в Англії.

ПРОЛОГ

Найважливіше те, що тоді був жовтень — незвичайний місяць, як на хлопців. Інші місяці не те що звичайні. Вони просто добрі чи погані, як ото пірати кажуть. Ось, наприклад, вересень геть паскудний: починаються шкільні заняття. Серпень непоганий — до уроків ще шмат часу. Липень... Липень справді чудовий: ані слова про школу. Найкращий, тут годі сумніватися, таки червень: шкільні двері розчахнулися навстіж, і до вересня ще мільярд років.

Тепер гляньмо на жовтень. Уже місяць ходиш до школи, звик до хомута, то й лямку легше тягти. Вже маєш час поміркувати про те, яку б то гидоту підкинути на ґанок старому Прікеттові. Або ж про те, як у надвечір'я тридцять першого числа, перед Днем усіх святих¹, красуватимешся в кудлатому мавпячому костюмі перед осередком Молодіжної християнської спілки². А коли вже доходить до двадцятих чисел цього місяця і над пропахлими димом сутінками нависає помаранчево-попелисте небо, тобі здається, що ніколи не настане Геловін³ із розсипом відьомських мітел та лопотом простирадл.

Та ось одного довгого, понурого, дивного й схибленого року Геловін настав передчасно — двадцять четвертого жовтня, о третій ночі.

На той час Джеймсові Найтшейду, мешканцеві будинку № 97 на Дубовій вулиці, було тринадцять років, одинадцять місяців і двадцять три дні, а Вільямові Галловею, сусідові, — тринадцять років, одинадцять місяців і двадцять чотири дні.

Їх обох майже торкалося чотирнадцятиліття, ось-ось воно затремтить у руках.

Цього жовтневого тижня випала ніч, за яку хлопці подорослішали й назавжди розпрощалися з дитинством...

¹У католицьких та протестантських церквах цей день святкують 1 листопада.

² Всесвітня молодіжна християнська організація, яку 1844 року в Лондоні заснував Джордж Вільямс. Опікується молоддю. Налічує понад мільйон членів. Перший її осередок на території України почав діяти 1913 року.

³ Свято в англомовних країнах (31 жовтня), яке символізують відьма на мітлі й видовбаний гарбуз із запаленою свічкою всередині.

Частина перша

ПРИБУТТЯ

*Лиш те людина любить, що зника*⁴.
Вільям Батлер Єйтс

⁴*Man is in love, and loves what vanishes* (англ.). Переклад Олександра Мокровольського.

1

Продавець громовідводів нагодився якраз перед бурею. На схилку хмарного жовтневого дня він, крадькома зиркаючи на всі боки, йшов вулицею Ґринтауна, що в Іллінойсі. Десь не дуже далеко величезні блискавиці впивалися в землю. Десь там нікуди було дітися від грози, схожої на ікласте чудовисько.

Отож торговець подзенькував та побрязкував мудрованими залізними причандалищами, схованими у здоровенній шкіряній торбі, видобував це добро з неї, наче фокусник, біля кожної попутної оселі, аж доки дістався до абияк викошеного моріжка.

Зрештою, не у траві річ. Мандрівний крамар звів очі. Важливіше — це два хлопці, що на ній лежать, он там на пологому схилі. Однакового зросту й будови, майструють вербові свистілки й балакають про колишнє та майбутнє. Раденькі, що за минуле літо, поки не дійшло до шкільних занять, устигли вмочити пальці геть у всіх Ґринтаунських подіях і наслідити на кожній стежинці між річкою та озером.

— Здорові були, хлоп'ята! — озвався прибулець в одежі, забарвленій грозою. — Чи є хто вдома?

Хлопчаки мовчки похитали головами.

— Ну а ви самі маєте гроші?

Той самий жест.

— Гаразд...

Торговець підступив на два-три кроки, спинився й зіщулився. Зненацька відчувши потилицею невідривний погляд — чи то вікон найближчого будинку, чи то холодного неба, він спроквола обернувся й принюхався.

Вітер торохтів гілками оголених дерев. Промінець пробився у шпарину між хмарами й позолотив останні листки на дубах. Та ось сховалося сонце, промарнувалося золото, посіріло повітря. Отямившись від зачарування, прибулець стрепенувся й поволі рушив угору.

— Як тебе звати, хлопче? — спитав він.

Один із них, білявий аж до білини, як молочний сік чортополоху, прискалив око, перекинув набік голову й зиркнув на торговця другим оком — осяйним і чистим, неначе краплина літнього дощу.

— Вілл, — відповів він. — Вільям Галловей.

Грозовий торговець напівобернувся.

— Схоже на Геловін⁵. А тебе як?

Другий хлопець ані не ворухнувся. Лежав долілиць на осінній траві й розмірковував, немовби придумував собі нове ім'я. Густа, кудлата кучма лисучого каштанового волосся. М'ятно-зелені, як гірський кришталь, очі задивилися кудись у даль — углиб себе самих.

Нарешті він недбало увіткнув суху травинку в рот.

— Джим Найтшейд.

Грозовик кивнув так, ніби наперед знав.

— Найтшейд. Нічна тінь⁶. Ну й прізвище!

— Якраз йому годиться, — втрутився Вілл. — Я народився за хвилину до півночі тридцятого жовтня, а Джим — хвилину після півночі. Отже, тридцять першого.

— На Геловін, — додав Джим.

Двома репліками хлопці переповіли історію свого життя, передали гордість за матерів-сусідок, що разом потрапили до лікарні й пустили на світ синів. Спершу білявого, а за якусь хвилину — чорнявого. То була історія спільних святкувань. Щороку Вілл запалював свічки на торті за хвилину до півночі, а Джим задував пломінці з початком останнього дня місяця.

Ось стільки випалив Вілл, ось стільки підтвердив мовчанням Джим. Ось стільки почув прибулець, що втікав був від бурі, а тут чомусь забарився й придивлявся до двох приятелів.

— Галловей, Найтшейд, — повторив він. — То ви, кажете, без грошей?

Подумки картаючи себе за добросердість, крамар помацав у торбі й видобув чудернацьку залізну штуківину.

— Добре. Беріть задурно. Чому, спитаєте? А тому, що в один із цих будинків ударить блискавка. Без цього пристрою — бабах! Вогонь і попіл, смалене м'ясо і жужіль! Та беріть!

Він простягнув громовідвід. Джим як лежав, так лежав, а Вілл схопив даровизну й похлинувся:

— Ого, яке воно важке! І дивне. Я ніколи не бачив таких громовідводів. Поглянь, Джиме!

По-кошачому потягнувшись, той нарешті повернув голову. Зелені очі широко розплющились і зразу ж примружились. Дивилися на кований хрест із поперечиною-півмісяцем. Обрамлений прилютованими дрібненькими завитками та закрутками стрижень покривали чітко викарбувані чужоземні слова — язика скрутиш, а не вимовиш. Цифри склалися в загадкові числа й перемежовувалися зі зображеннями чи то тварин, чи то комах, наїжачених лускою, щетиною та іклами.

— Це з Єгипту, — кивнув носом Джим на прилютованого жука. — Скарабей.

— Так воно і є.

Джим прищулив очі.

— А ось ці курячі сліди — фінікійські літери.

— Правильно!

— А навіщо вони тут?

— Навіщо? — задумливо перепитав торговець. — Оці єгипетські, арабські, абіссинські та чоктавські знаки? А по-якому говорить вітер? До якої нації належить буря? Звідки приходить дощ? Якого кольору блискавка? Куди дівається грім, коли стихне? Хлопці, вам треба навчитися всілякими мовами заклинати вогні святого Ельма, оті блакитні світляні кулі, що шиплячими котами вештають на землі, шукаючи здобичі. На весь білий світ тільки мої громовідводи можуть зачути й відігнати кожну грозу, хай там по-якому вона заговорить і хоч якої подоби набере. Нема такого гучного грому, якого не зумів би вгомонити ось цей пристрій.

Але Вілл задивився кудись поза його плечі.

— У котрий? — вихопився він. — У котрий саме будинок вона влучить?

— Хочеш дізнатися? Підожди-но. Хвилинку...

Уважно розглядаючи обличчя двох друзів, грозовий крамар бубонів:

— Багато хто притягує блискавиці, всотує їх, як ото кішка подих своїх дитинчат. Є люди з негативною полярністю, а є з позитивною. Той світиться в пільмі, а той гасне. Ось ви двоє...

— А звідки ви взяли, що бабахне десь тут? — перервав Джим, сьйнувши очима.

Грозовик сіпнувся.

— Таж у мене є ніс, очі й вуха. Ось ці два будинки, ось ці колоди! Прислухайтеся!

Друзі прислухалися. Здається, й справді стіни піддаються холодному вечірньому вітру. А може, й ні.

— Знайте: блискавка, як і річка, потребує русла. Горище одного з цих будинків — не що інше, як пересохла русло. Не може дочекатися, коли нарешті його заповнить блискавиця. Сьогодні вночі!

— Цієї ночі? — з радощів Джим усівся.

— Буде не простий собі буревій! — гукнув торговець. — Це вам каже Том Ф'юрі. Не хто, а Ф'юрі — шаленство, несамовитість, лють! Підхоже прізвище для продавця громовідводів, га? Чи я його вибирав? Ні! Може, це воно спонукало мене вибрати таке заняття? Так! Підростаючи, я не раз бачив, як скачуть по світі захмарні вогні, як прожогом утікають від них люди. Отож спало мені на думку: складу-но графік ураганів, позначу на карті всі бурі, а тоді випереджатиму їх, вимахуючи залізними кийками, моїми чудовими оборонцями. І я убезпечив сто тисяч осель, захистив безліч богобоязливих людей. Тому-то й послухайтеся мене, хлоп'ята, коли кажу, що вам конче треба убезпечитися. Залізьте-но на дах, якнайвище прибийте цей пристрій та добре заземліть. Зробіть це, поки не стемніло!

— Але на котрому саме будинку?! — спитав Вілл.

Відступивши на крок-два, крамар видобув носовичка завбільшки з добру хустку, висякався й пішов моріжком — повільно й обачливо, ніби до величезної міни з цокітливим годинниковим механізмом.

Він торкнувся поручнів на Вілловому ґанку, легко провів рукою по стовпі та підлозі, заплющив очі, притулився до стіни й якусь

хвилину прислухався до мови кісток оселі. Тоді, повагавшись, знехотя рушив до Джимової домівки.

Джим витягнув шию, щоб краще бачити.

Торговець простягнув руку. Мацнув, злегка стукнув кінчиками пальців стару фарбу на деревині.

— Ось на цьому, — нарешті озвався він. — Це твій, Джиме Найтшейде?

— Мій, — гордо відповів той.

— Я й так здогадався б.

— А з моїм що буде? — втрутився Вілл.

Наставивши носа на його житло, грозивий крамар нюхнув.

— Нічого. Хіба що кілька іскор збіжать ринвами. Справжнє видовище буде тут, у Найтшейдів. Отак!

Він квапливо рушив до свого торбища.

— Пора мені. Гроза насуває. Джиме, не барися. А ні — то буде трах-бабах! Знайдуть тебе з розплавленими нікелями, даймами та іншим дріб'язком. Розтопляться індіанські голови, Ейби Лінкольни сплавляться з міс Колумбіями², а на четвертаках облізуть догола орли. Усе це добро розіллється, наче ртуть, у кишнях твоїх джинсів. Ба більше! Якщо підняти повіку бідолахи, вбитого блискавкою, то на зіниці буде виразно видно те, що він побачив останньої миті свого життя. Їй-бо, як на фотоплівці «Кодаку»! Відобразиться той вогонь, що зійшов з неба, щоб вибити з тебе душу й пустити її вгору полум'яними сходами. Якнайвище прибий, хлопче, цю штуку, а то не доживеш до ранку!

Торговець брязнув переповненою залізничною торбою, крутнувся й пустився в дорогу, лякливо поглядаючи на небо, дахи та дерева. На ходу замружився й, пошморгуючи, забурмотів:

— Еге ж, сюди йде лихо. Чути його. Поки що воно далеко. Але дуже прудко наближається...

Чоловік у темній грозивій одежі щезав із очей. Сповз на очі капелюх хмарної барви, зашелестіли дерева, враз постарілося небо.

Стоячи на моріжку, Джим і Вілл принюхувалися, чи не пахне вітер електрикою. Поміж них на траві лежав громовідвід.

— Джиме, — обізвався Вілл, — не стій тут стовпом. Таж сказано про твій дім. То ти приб'єш цю залізяку чи ні?

— Ні, — всміхнувся приятель. — Навіщо псувати потіху?

— Яку ще потіху! Ти що, здурів? Зараз я притягну драбину, а ти принеси молотка, цвяхи та дріт.

Джим стояв як укопаний. Вілл метнувся додому й скоро повернувся з драбиною.

— Джиме, подумай про маму. Хочеш, щоб вона згоріла?

Вілл приставив драбину до стіни, забрався на дах і глянув униз.

Джим помалу підійшов і став сходити вгору.

Ген далеко, над потемнілими від хмар пагорбами, гуркнув грім.

Понад Найтшейдовим дахом повітря пахло свіжістю й сирістю.

Навіть Джим із цим згодився.

⁵Крім того, «*hallow*» англійською означає «святий», «освячений».

⁶Народна назва беладини англійською — «*deadly nightshade*» («смертельна нічна тінь»).

⁷Нікелі та дайми — монети по п'ять і десять центів. На аверсі й реверсі одноцентових монет (їх карбували у 1859–1909 роках) зображено Авраама Лінкольна й індіанця. Колумбія (у поточному вжитку до імени додавали «міс») — образ, який уособлює Америку і свободу. До 1946 року її зображали на даймах.

2

Нема нічого кращого на світі, ніж книжки про те, як катують примусовим питтям води, відрізають по шматочку від тіла або ж ллють розплавлену лаву з міських мурів на голови лицедіям та фіглярів.

Так казав Джим Найтшейд, отаке він і читав. Якщо не про пограбування Першого національного банку, то принаймні про те, як змайструвати рогатку або вимудрувати з парасольок маскарадний і маскувальний костюм кажана на Вечір пустощів⁸ перед Геловіном.

Усе це лилося з Джимових уст.

І вливалось у Віллові вуха.

Подібна мова велася, поки друзі прилаштовували громовідвід на даху. Вілл гордився цією роботою, а Джим соромився її — як вияву боягузтва.

Тим часом день добігав кінця. Уже й по вечері. Пора вибиратись у щотижневий похід до бібліотеки.

Як і всі хлопчаків, вони завжди добиралися кудись не от так собі: попутньо раз у раз визначали мету й стрімголов пускалися до неї. Жоден із двох не перемагав. Жоден не прагнув цього. Просто їм, щирим приятелям, ненастанно хотілося бігти поруч, плече до плеча, тінь до тіні. Хороше було водночас хапатися за клямку дверей бібліотеки, разом напинати грудьми фінішну стрічку, гуртом прокладати кросівками дві рівнобіжні траси конкуру по газонах, понад живоплотами, попід деревами з білками-глядачами. Ніхто не програвав, перемагали обидва й таким способом берегли свою дружбу до пори неминучих поразок і втрат.

Так воно діялося й цього вечора, коли о восьмій хлопці віддалилися на волю теплого вітру, а невдовзі вже прохолодного, та гайнули до середмістя. Від пучок до ліктів окрилилися руки, і ось повітряна осіння ріка прозорими напливами принесла друзів

на місце. Три східці вгору, шість, дев'ять, дванадцять! Бац! Долоні ляснули по бібліотечних дверях.

Джим і Вілл широко усміхнулись один одному. Усе чудово — дарують вітерець тихі жовтневі вечори, чекає бібліотека з зеленими абажурами й духом припалих пилом книжок.

Джим насторожився.

— Що це забриніло?

— Вітер. Що ж іще?

Примружившись, Джим глянув на обрій.

— Наче музика...

— Не чую музики.

— Стихла, — труснув головою Джим. — А може, й не було її. Ходімо!

Вони відчинили двері й ступили крок.

І завмерли на порозі.

Перед ними залягли в очікуванні глибини бібліотеки.

Зовні, в буденному світі, нечасто трапляється щось цікаве. А тут, у країні з паперу та шкіри, завжди може трапитися все що хоч. Особливо ж цього вечора. Прислухайся — почувеш, як волають десятки тисяч людей, та так тонко й пронизливо, що тільки псам насторожувати вуха. Мільйонні юрми волочать гармати й вигострюють гільйотини. Китайці в шеренгах по чотири йдуть походом до вічності⁹. Еге ж, незримо й нечутно, але Джим та Вілл наділені даром слухати, нюхати й відчувати на смак. Тут факторія прянощів із далеких країв. Тут дрімають незвідані пустелі. Зразу біля входу стоїть стіл, за яким міс Вотрісс ставить багрянчу печать на позичених книжках, а позаду цієї привітної літньої дами — Тибет, Антарктика й Конго.

Отуди — через Зовнішню Монголію — подалася міс Віллз, ще одна бібліотекарка, спокійно несучи часточки Пекіна, Йокогами та Целебесу. А далі, в третьому проході між стелажми, підстаркуватий чоловік шепоче віником у сутінку, підмітаючи просипані прянощі...

Вілл задивився на нього.

Вічна дивовижа — ось цей стариган, його ім'я й робота.

«Чарлз Вільям Галловей... — думав Вілл. — Він мені не дід, не старий приبلудний дядько, як можна було б гадати, а... таки батько...»

Батька ж вразило усвідомлення, що цей гість окремішнього світу — глибочезного, аж двадцять тисяч фатомів¹⁰ — не хто, а рідний син. Кожного разу, коли з'являвся Вілл, Галловей-старший бентежився, немов після їхньої останньої зустрічі минули цілі віки, за які один постарівся, а другий залишився юним. Це муляло їм обом.

Старий усміхнувся здалеку.

Батько і син сторожко рушили назустріч один одному.

— Невже це ти, Вілле? Від ранку ще на дюйм підріс. — Чарлз Галловей повернув голову. — Джим? Очі потемніли, щоки побіліли. Щось тобі, мабуть, добряче допекло.

— Хай йому чорт, — відповів Джим.

— Чортів тут немає. А ось «Пекло» є. Аліг'єрі.

— Алегорії? На такому не розуміюся, — сказав Джим.

— Я помилився, — засміявся батько. — Мав би сказати «Данте Аліг'єрі». Поглянь-но. Ілюстрував пан Доре. Геть усе показав у пеклі. Ще краще, ніж насправді. Ось душі по горлянку загрузли в багнюці. Ось хтось догори ногами.

— Ну й ну! — Джим гортав сторінки й розглядав ілюстрації. — Чи є у вас картинки з динозаврами?

— Це в сусідньому проході. Ходімо.

Підвівши хлопців до стелажа, Галловей-старший узяв кілька книжок.

— Будь ласка. «Птеродактиль, повітряний змій-винищувач»! — прочитав він. — А як тобі «Барабани Судного дня: сага про громових ящерів»¹¹? Догодив я тобі, Джиме?

— Ще й як!

Батько підморгнув синові. Син відповів тим самим. Вони стояли один проти одного — підліток і дорослий. Різнилися барвою волосся — молочностигле збіжжя проти місячного сяйва, й видом — літнє яблуко проти зимового. «Батько, — думав Вілл, — батько... він схожий на... на мене в розбитому дзеркалі!»

Раптом Вілл згадав, як уночі траплялося вставати по малій потребі, а тоді й окидати зором місто. Там світилось одним-одне вікно — в бібліотеці. Забарившись допізна — бувало, що й до другої години, Галловей-старший читав і щось шепотів собі в тропічно-смарагдовому сяйві ламп. Сумно й утішно було споглядати зелене світельце й відчувати, що старий... — Вілл запнувся, добираючи інше слово, — ...батько тут, біля сина, в цьому вічному сутінку.

— Сину, — звернувся старий, за сумісництвом сторож, а з волі випадку ще й батько, — а тобі чого хочеться?

— Га? — стрепенувся Вілл.

— У якому капелюсі має бути книжка? Білому чи чорному?

— Книжка? В капелюсі?

— Наприклад, Джим, — повів батько, походжаючи взад-вперед і погладжуючи книжкові корінці, — носить добрячого, галонів на десять¹², чорного капелюха. І книжки вибирає відповідні. Зокрема, про Джеймса Моріарті¹³. Правда, Джиме? Не тепер, то в четвер, але таки переїдеш від Фу Манчу¹⁴ до Нікколо Макіавеллі — невеликого темного фетрового котелка. Або ж зразу до доктора Фауста — здоровенного чорного стетсона. Ну а тобі, Вілле, випадають друзяки в білих капелюхах... Ось Магатма Ганді, трохи далі — Тома Аквінський, а на вищому рівні... скажімо, Будда.

— Якщо ти не проти, — відповів Вілл, — я б волів «Таємничий острів».

— До чого тут чорні та білі капелюхи? — насупився Джим.

— Колись давно, — сказав батько, простягаючи синові книжку Жуля Верна, — я мусив вирішити, в якому кольорі ходити.

— І в якому ж? — спитав Джим.

Спантеличившись, Галловей-старший нервово хихикнув.

— Мене дивує, Джиме, що ти ще питаєш. Вілле, скажи мамі, що я скоро буду. А тепер, хлопці, забирайтеся звідси. Міс Вотрісс! — приязно звернувся він до бібліотекарки на вході. — На вас насувають динозаври й таємничі острови.

Грюкнули двері.

Небесним океаном плили ясні зірки.

— К чорту! — Джим понюхав повітря з північного боку, тоді з південного. — Де ж ця буря? Той клятий крамар пообіцяв... Я ж мушу побачити, як блискавка збігає моєю ринвою!

Давши вітру потріпати одержу, покуйовдити волосся й погладити шкіру, Вілл мляво відповів:

— Гроза буде. Удосвіта.

— Хто сказав?

— У мене гусяча шкіра на руках. Вона правду каже.

— Чудово!

Вітер здув Джима.

Таким самим повітряним змієм Вілл кинувся навздогін.

⁸Цього вечора (*Cabbage Night*) діти, за традицією, виробляють усілякі пустощі.

⁹1928 року в рубриці «*Believe It Or Not*» («Вір у це або не вір») газети «Івнінг пост» американський художник коміксів і журналіст Роберт Ріплі (1890–1949) ствердив: якщо всіх китайців світу вишикувати в колону по чотири особи в шерензі й пустити походом повз фіксовану точку, то колона, внаслідок великого природного приросту китайського населення, ніколи не промине цієї точки. На той час твердження було хибне. Автор перебільшив приріст, оцінивши його на 10 відсотків щороку.

¹⁰Фатом, або морський сажень, дорівнює 182 см. У цій гіперболі автор використав назву роману Жуля Верна «Двадцять тисяч льє під водою» (1870).

¹¹Тобто бронтозаврів. Обіграно походження слова «бронтозавр»: *βροντή*, *σαυρος* (грец.) — грім, ящірка.

¹²Міра об'єму в англomовних країнах, дорівнює 4,5 літра.

¹³Негативний персонаж детективних оповідань британського письменника Артура-Конана Дойла (1859–1830).

¹⁴Персонаж творів англійського письменника Сакса Ромера (1883–1959), всемогутній лиходій.

3

Задивившись услід хлопцям, Чарлз Галловей поборював раптовий порив, щоб не помчати з ними за компанію. Знав, як їх підхоплює вітер і несе в різні місцини — досі таємничі, а згодом... Ніколи вже не будуть такими. У душі ворухнулася тінь смутку. Такого вечора гайнути б разом із цими дітьми, то й печаль не дошкуляла б.

«Цікаво! — подумав старий бібліотекар. — Вілл біжить, аби бігти. Джим це робить, бо бачить попереду якусь мету. А проте вони, дивна річ, біжать разом. У чому ж річ? — розмірковував він, ідучи кімнатами й гасячи лампи — одну за одною. — Невже все вирішують лінії на долонях і завитки на кінчиках пальців? Чому деякі люди — неначе безтурботне сюрчання цвіркунів¹⁵, неначе тремтіння їхніх вусиків, суцільний клубок нервів, що далі, то плутаніший? Усе своє життя, від самого сповитку, вони підливають олії до вогню, блищать потом на губах і відсвічують очима. Вічно неситі й сухоребрі ці Цезареві друзі¹⁶. Живляться пільмою ті, що лишень стоять і дихають¹⁷.

Отакий він, Джим, — колючий, мов ожина, і ядучий, мов чемериця.

Ну а Вілл? Що ж, це останній персик на вершку дерева влітку. Кинеш оком на таких, як він, — мимоволі просльозиться. Ніби й нема на те причини, бо ж і добре почуваються ці хлоп'ята, і добре виглядають, та й самі добрі, хоч не гребують задля псоти попісяти з моста або при нагоді поцупити дешевеньку стругачку до олівців. Але не в тому річ. Просто з першого погляду видно, що все життя вони зароблятимуть стусани, садна, синці та ґулі й дивуватимуться: чому? ну чому так сталося? як могло таке статися саме зі мною?

Натомість Джим усе передбачає. Бачить, на що заноситься, спостерігає початок і кінець, зализує сподівані рани й ніколи не питає, навіщо, чому та як. Попросту знає. Завжди знав. У прадавні часи таким знанням був наділений той, хто мав вовків

за денних пестунів, а левів — за нічних приятелів. Не те що в голові ця премудрість — у всьому тілі. Поки Вілл перев'язує котру вже з ліку подряпину, Джим увихається, ухияється, уникає нищівного удару, якого рано чи пізно, а таки зазнає.

Ось вони, ген-ген. Щоби бігти пліч-о-пліч, Джим трохи сповільнює, а Вілл наддає. Джим вибив дві шибки в занедбаному примарному будинку, бо опинився тут не сам, а з приятелем. Вілл вибив принаймні одну, бо опинився у приятеля на очах. Господи, як охоче ми стромляємо пальці в глину, з якої зліплені наші ближні! Ось вона, дружба: кожен бавиться в гончаря, аби тільки побачити, щό вдасться виліпити з друга.

Джиме, Вілле, — подумав Чарлз Галловей, — незнайомці ви мої. Біжіть собі далі. Колись наздожену вас, надолужу згаяне».

Двері бібліотеки роззявились і грюкнули.

За п'ять хвилин старий увійшов до салуну на розі перехилити чарку — щовечора звичну й лише одну. Встиг почути чиїсь слова:

— ...Я читав, що італійці, відкривши алкоголь, вважали його найбільшою знахідкою за всі часи. Еліксиром життя! Знаєте?

— Ні, — не повернувши голови, відказав бармен.

— Звичайно, — вів далі клієнт, — це ж тільки перегнане вино. Дев'яте-десяте століття. Штука, схожа на воду. Але обпікає рот і шлунок, та й сама горить. Отож італійці вирішили, що їм вдалося змішати вогонь із водою. Вогняна вода. Еліксир життя, їй-бо. А може, вони не дуже-то й помилялися, маючи спирт за чудодійний напій, ліки проти всіх недуг. То як, вип'ємо ще по одній?

— Мені цього не треба, — відповів Галловей. — Це комусь у моєму нутрі хочеться.

— Кому?

«Хлопчиськові, яким я колись був, — подумав Галловей. — В осінні вечори його, наче опале листя, носило вулицями».

Годі було висловити це вголос.

Отож, заплющивши очі, він помалу пив і дослухався, чи не ворухнеться в нутрі ця тінь, чи не зашелестить у лушпинні, призначеному на спалення, та так і не спаленому.

¹⁵ Відсилання до байки Езопа «Мурашки і цикада».

¹⁶ Галловей має на увазі репліку Юлія Цезаря з однойменної п'єси Вільяма Шекспіра (дія перша, сцена друга; переклад Василя Мисика):

Волю я навколо себе мати

Лиш товстунів прилизаних, що сплять

Вночі спокійно. В Кассія ж обличчя

Худе й голодне; він усе в думках.

Таких людей найкраще стерегтись.

¹⁷ *They eat the dark, who only stand and breathe.* Перегукується з сонетом Джона Мільтона (1608–1674) «Про свою сліпоту»: «Служать і ті, хто лиш стоїть і жде» («*They also serve who only stand and wait*»).

Вілл зупинився й задивився на вечірнє місто у п'ятницю.

Коли на будинку суду озвалися дзиґарі, вибиваючи дев'яту, всюди ще світилося й у крамницях кипіла торгівля. Цьому поклав кінець останній удар, від якого здригнулися всі пломби в зубах городян. Перукарі заходилися стягати простирадла, припудрювати клієнтів і спроваджувати їх за двері. В аптеці затих сифон, що весь день шипів, немовби гадюче кубло. Припинилося комашине дзижчання неонових ламп. Раптово запав у пільму весь блискучий обшир дешевого універмагу, в якому незліченні дрібнички з металу, скла та паперу чекали, поки їх хтось вивудить. Ковзали шторки, грюкали двері, скреготіли зубцями ключі в замкових шпаринах, розбігалися на всі боки люди разом з ордами газетних клаптів, що по-мишачому вгризались їм у каблуки.

Раз-два — ось уже й не видно ні душі.

— Ого! — на все горло крикнув Вілл. — Люди втікають, ніби від бурі!

— Так і є! — заволав Джим. — Ми самі, як та буря!

Приятелі тупотіли, стугоніли й гриміли по залізних ґратках і люках, проминаючи три дюжини крамничок — темних, напівтемних і завмерлих у пільмі. Місто видавалося вимерлим. За рогом Вілл і Джим наткнулися на дерев'яного індіанця з тютюнової крамниці¹⁸. Рухався сам собою.

— Гей! — визирнув з-за туземцевого плеча містер Тетлі, господар закладу. — Не налякалися, хлоп'ята?

— Та ні!

Однак Вілл тремтів. Відчував, що з прерій накочуються хвилі дивного холодного дощу на цю подібну до безлюдного острова місцину. Закортіло опинитися вдома, під шістнадцятьма покривалами в постелі з добрячою подушкою, коли блискавиця розтяла небо над містом.

— Містере Тетлі, — тихо озвався він.

Тепер уже два дерев'яні індіанці стовбичили в насиченому тютюновому присмерку. Облишивши жарти й завмерши, крамар роззявив рота й прислухався.

— Містере Тетлі, — повторив Вілл. Чув щось удалині, принесене вітром, але не знав, що ж воно таке.

Друзі позадкували.

Крамар не бачив їх. Не рухався, тільки дослухався.

Вілл і Джим покинули його й побігли геть.

За три спорожнілі квартали від бібліотеки їм трапилася ще одна одерев'яніла постать.

Під дверима перукарні застиг її власник — містер Крозетті з ключем у тремтливих пальцях. Не зауважив хлопців.

Що ж їх заскочило?

Сльоза.

Виблискуючи, вона котилася по лівій перукаревій щоці. Він важко дихав.

— Крозетті, ти дурень, — озвався він сам до себе, кілька разів хапнувши ротом повітря. — Рюмсаєш, як маленька дитина, через кожну дурницю.

Перукар схлипнув і потягнув носом.

— Невже не відчуваєте запаху?

Джим і Вілл принюхалися.

— Лакриця!

— Чорта пухлого! Цукрова вата!

— Скільки років мені так не пахло, — мовив Крозетті.

— Та тут усюди стоїть цей дух, — пирхнув Джим.

— А хто це помічає? Коли? Ось тільки тепер ніс наказав мені: дихай! І я заплакав. Чому? Бо згадалось, як колись давно діти ласували такими солодощами. Чому за останні тридцять років мені ані разу не трапилося згадати й принюхатися?

— Ви дуже зайняті, містере Крозетті, — пояснив Вілл. — Не було на те часу.

Перукар витер очі.

— Звідки взявся цей запах? — пробурмотів він. — У нашому місті ніхто не продає цукрової вати. Її купиш тільки в цирку.

— Еге ж! — згодився Вілл. — Ваша правда.

— Що ж, Крозетті наплакався. Годі.

Сказавши це, перукар відвернувся, висякався і вставив ключа в шпарину. Вілл спостерігав, як на білому обертовому циліндрі¹⁹ біля дверей десь нізвідки розкручується червоний безконечний серпантин, тягнучи за собою погляд у якесь нікуди. Скільки незліченних разів випадало марно розмотувати цю гвинтову лінію — ловити її початок і кінець...

Крозетті простягнув руку, щоб вимкнути циліндр.

— Не робіть цього, — попросив Вілл. І додав пошепки: — Не вимикайте, будь ласка.

Власник перукарні глянув на пристрій так, ніби вперше зауважив його дивовижні властивості. І злегка кивнув. Очі набрали м'якого виразу.

— Звідки воно береться і куди пропадає, га? Хто це знає? Ані ти, ані твій приятель, ані я. Велика таємниця, їй-бо. Гаразд. Нехай обертається.

«Приємно, — подумав Вілл, — що цей циліндр крутитиметься аж до ранку. Поки будемо спати, стрічка безперервно виникатиме з нізвідки і щезатиме в нікуди».

— На добраніч!

— На добраніч.

Хлопці покинули перукаря в подувах вітру, який пах лакрицею та цукровою ватою.

¹⁸ У XIX і на початку XX століття торговці тютюновими виробами виставляли такі дерев'яні фігури як рекламу перед входом до своїх крамниць: індійці познайомили європейців з тютюном і курінням.

¹⁹ Традиційна емблематична реклама перукарень.

5

Чарлз Галловей простяг був руку до обертових дверей салуну, але завагався. Сиві волоски на руці коماشиними вусиками зачули якийсь ковзкий порух ген там у жовтневій ночі. Чи то десь бушує велика пожежа й палючим подихом застерігає: не виходь. Чи то на землю наповзає новий льодовиковий період і за якусь годину встиг погубити мільйони людей, накривши їх морозним черевом. Чи то в неозорому скляному годиннику сиплеться сам Час разом із розпорошеною темрявою, що безуспішно силкується погребти всіх і вся.

А може, все це через ось цього чоловіка в темному, який іде по той бік вулиці. Несе відро та квача, під пахвою затис кілька великих паперових рулонів і насвистує.

Від цієї мелодії, яка належить до іншої пори року, Чарлз Галловей завжди проймається смутком. Недоречна в жовтні, пісня навдивовижу зворушлива та прониклива будь-якого дня й будь-якого місяця.

Колись на Різдво слухав я передзвін.

Прадавні колядки наспівував він.

Солодкі й звучні,

Лунали пісні

Про добрую волю, про мир на землі²⁰.

Старий бібліотекар здригнувся. Раптом нахлинуло давнє відчуття моторошного захвату, захотілося сміятися й плакати водночас. Так бувало у Святвечір, коли на засніжених вулицях він бачив безгрішних людей серед усіх тих втомлених перехожих, у кого обличчя забруднені провинами, не відмиті від гріхів і розбиті, наче віконця занедбаної оселі, самим життям. Ото ж воно вибило шибку, відбігло, сховалося, повернулося й знову жбурнуло камінця.

А дзвін усе глибше й гучніше звучить:

Господь всемогутній ніколи не спить!

*Все зло пропаде,
Добро нам прийде,
Мир, правда настануть на цілій землі!*

Незнайомець у темному перестав насвистувати. Мовчки поорудував біля телеграфного стовпа, а тоді щез у відчинених дверях занедбаної, не орендованої крамнички.

Вийшовши надвір, Чарлз Галловей ні з того ні з сього рушив до неї. Чоловік з рулонами, квачем і відром знову з'явився на вулиці. Впившись хижим, пожадливым поглядом у старого бібліотекаря, він вищирився й звів руку.

Галловей витріщив очі.

Долоню покривала чорна шовковиста шерсть. Як у...

Розклеювач афіш стиснув кулак, махнув ним і зник за рогом. Розпашілий, приголомшений, Галловей похитнувся й ступив до порожньої крамниці.

В освітленій снопом прожектора кімнаті стояла пара дерев'яних кóзлів.

На них лежала льодяна брила завдовжки шість футів — немовби домовина для кришталево-крижаного похорону. Сама собою променіла тьмяним зеленкувато-блакитним сяйвом. Велетенський холодний самоцвіт на тлі півтемряви.

Біля вікна висів невеликий білий плакат із каліграфічним написом:

КУґЕР І ДАРК²¹

Вистави демонічних тіней —
театр ляльок і цирк маріонеток,
а ще — розваги просто неба.

Уже їдемо до вас!

Отут — один із наших багатьох атракціонів:

НАЙВРОДЛИВІША ЖІНКА В УСЬОМУ СВІТІ!

Галловесві очі перебігли від афіші до брили.

Ось така льодяна подоба домовини запала в пам'ять ще змалку, коли місцева холодильна компанія вдіяла мандрівним фокусникам груди зими, в які на дванадцять годин поспіль залягали дівчата. Юрмилися глядачі, на білому екрані метушилися комедійні тіні, змінювали один одного атракціони, аж нарешті спітнілий чарівник розбивав кригу, вивільняв оброслих памороззю артисток і вів їх, усміхнених, за лаштунки.

НАЙВРОДЛИВІША ЖІНКА В УСЬОМУ СВІТІ!

Але ж у цьому-ось зеленкувато-блакитному громадді нічого немає, крім замерзлої річкової води.

Та ні. Щось таки є.

У грудях важко бухнуло серце.

А чи не криється в цьому колосальному зимовому самоцвіті порожнина? Чи не дожидається ця розкішна подовгаста хвиляста пустота, поки її заповнить гаряча літня плоть? Чи це, часом, не подоба жіночого тіла?

Так воно і є.

Лід. І звабливі пустоти, плин вигинистої порожнечі. Прекрасне ніщо. Вишукані плавні обриси незримої русалки, що наважилася на крижаний полон.

Холодний лід.

І тепла порожнеча в ньому.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ